

Piotr Macierzyński
Antologie esesáckých básní
 Přeložil Ondřej Zajac
 Petr Štengl 2015, 72 s.

Antologie esesáckých básní vzbuzuje zdání povrchního a snad i zábavného díla. Nacistická tematika se už dávno stala součástí popkultury, nicméně v kontextu poezie někdy potěší i opatrná provokace. Memento holocaustu v podání polského básníka Piotra Macierzyńskiego mě ovšem rychle odkáže do patřičných mezí. Dochází mi, že verše jako „lepší je umřít/ za psaní básní/ než za vlastnictví brambory“ rozhodně nemají být vtipné. Koncentračnícká relativita hodnot slouží především k odstínění patosu a jemnému dávkování morálního poučení. Ono totiž nestačí shrnout na jednu hromadu mrtvolý děti, Auschwitz, plesnivý chleba, Mengeleho a tyfus a proti tomu navršit žízeň po svobodě, Danta, filosofii, židovství, Polsko a dětství. Hlavně je potřeba mezi oběma tematickými monolity zručně manévrovat, abychom neuvízli v kýči. V oddílu nazvaném Osvětimské básně se to příliš nedaří. Básník promlouvá z pozice lágrového vězně, bere na sebe utrpení, o kterém jsme slyšeli v televizních dokumentech, a dokonce polemizuje s Bohem, což jako autorův současník nechápu. V druhé polovině sbírky, nadepsané Esesácké básně, se perspektiva obrací. Nutno však říct, že Macierzyński se ve svých verších projevuje jako značně schematický esesák („rád bych zas usínal ve tmém rasově čistém objetí“). Ve výsledku zůstává tím, čím skutečně je: moralistou se sklony k masochistickému mesianismu. A holocaust je stále tím, čím už se dávno stal: obchodním odvětvím. O čem se nedá psát, to se musí prodat.

Billy Shake jr.

Jan Štifter
Kathy
 Pikador Books 2015, 87 s.

Děj útlé knihy, která líčí život Kateřiny Zahradníkové, provdané Kathy Schwarz, je podle přípisu založen na „skutečném příběhu z Českých Budějovic na konci války“. V krátkých, mozaikovitě poskládaných kapitolách se ovšem dostáváme také do let dvacátých, třicátých a na konci knihy i padesátých. Život kovářovy dcery Kateřiny, jehož tíha čtenáři dochází postupně prostřednictvím prolínání starších zážitků a klíčových okamžiků, které vyprávění vracejí před hlavní dějovou linii, je plný zvrátů, bolesti, žalu a těžkých rozhodnutí. Autor se na základě osudu silné ženy v surové době bída a války snaží zproblematizovat zjednodušující historické soudy, s nimiž se lze stále často setkat. V souvislosti s manželem hlavní hrdinky – Němcem, který byl odveden k Wehrmachtu, v důsledku čehož je rodina po válce odsouzena k vysídlení – klade autor Kateřinými ústy otázku: „Jaký je rozdíl mezi českým legionářem, který bojuje za I. světové války proti Rakousko-Uhersku a císaři pánu, kterému nejprve přísahal věrnost, a Němcem z okresu Krumlov, který se nebijí za Československo, ale nosí barvy Wehrmachtu?“ Kathy je poměrně obyčejná příběhová miniatura, zapadající do vlny literárních děl, která se snaží vyrovnat s nespravedlivostmi páchanými na konci války nejen na německém obyvatelstvu. Cenná je kromě úsporného a přesného vyprávění především proto, že se jí daří vyhybat se klíše i černobílému vidění světa.

Karel Kouba

Miroslav Balašík
Literatura v čase lovců. Rozhovory se spisovateli 1995–2015
 Host 2015, 376 s.

Miroslav Balašík je literární instituce, která nám kontexty tvorby a života spisovatelů, básníků a literárních vědců zprostředkovává v nejluxusnějším českém literárním časopise takřka od vzniku České republiky. Kdo jen trochu sleduje tuzemský literární život, se nemůže jeho rozhovorům vyhnout. Vymykají se především myšlivou motivovaností a úvodů, v nichž se tazatel neomezuje jen na vylíčení prostředí, kde se rozhovor odehrál (jako tomu bývá ve společenských magazínech), nebo na uvedení podnětu, který k němu vedl (zpravidla vydání knihy). Raději je otevírá úvahou či postřehem širšího literárně-společenského významu a odtud odvíjí rozhovor, takže vzniká nejen biografická a tvůrčí sonda, ale i výrazná literárně- a společenskokritická hodnota. Balašík však podle všeho rezignoval na to, aby takto propracovaný, literárněkriticky poučený svébytný koncept vtiskl i své knize. Rozhovory vybral zřejmě jen na základě sdělnosti nebo „přítomnosti osobního příběhu“ a zastřešil je spíše mottem než myšlenkou Zygmunta Baumana z rozhovoru s Luborem Kasalem. Prakticky tak chybí důvod, proč sáhnout po knize, která nepřekonává časopis či elektronický archiv ani koncepcí (například přítomností úvodní literárněhistorické studie), ani výpravnější úpravou, bohatším a na kvalitnější papíře tištěným fotografickým doprovodem, ani bonusy v podobě delších verzí rozhovorů nebo příběhů z jejich natáčení.

Petr Andreas

Petr Kovář a kol.
To bych zvládl taky. Umění moderny v komiksech
 Masarykova univerzita v Brně 2016, 71 s.

I v českém prostředí postupně sílí přesvědčení, že vztah k modernímu a současnému výtvarnému umění je potřeba budovat už v dětském věku. Tuto tendenci můžeme vysledovat ve specializované muzejní pedagogice, která se rozvíjí v řadě českých galerií, ale také v ediční činnosti, jak to dokládá ambiciózní a úspěšná kniha Proč obrazy nepotřebují názvy, která vyšla v roce 2014 v nakladatelství Labyrint. Masarykova univerzita v Brně letos vydala svým způsobem podobnou publikaci, která také usiluje přístupnou a humornou formou přiblížit dějiny umění 20. století žákům základních škol. Text s nepříliš šťastným názvem To bych zvládl taky navíc rovněž pracuje s komiksovými ilustracemi. Kresby Marty Kovářové, často kombinované s koláží, mají vtip, místy ale jejich zmenšení do knižního formátu znejasňuje detaily a z reprodukování děl se stávají jen „barevné fleky“. Metodologie výkladu je tentokrát mnohem tradičnější než u předchozí knihy, která je založená na příběhu s detektivní zápletkou. Kolektiv autorů z Masarykovy univerzity předkládá chronologický přehled nejvýznamnějších směrů a osobností s přesahy do současnosti a mísí biografické informace, obecné charakteristiky „ismů“ i drobné anekdoty. Zatímco kniha Proč obrazy nepotřebují názvy už svým titulem pokládá otázku a jejím cílem je určitá proměna pohledu na umělecká díla, recenzovaná publikace je koncipovaná spíše podle potřeb školních osnov, kde snaha probrat předepsanou látku často omezuje možnosti hlubšího vhledu.

Tereza Jindrová

Paradise Trips
 Režie Raf Reyntjens, Belgie, 2015, 90 min.
 Premiéra v ČR 2. 6. 2016

Kromě novinky Paradise Trips má belgický režisér a scenárista Raf Reyntjens za sebou jen sérii krátkých filmů, reklam a videoklipů, z nichž některé jsou příjemně podvrtné. Pro belgický festival klasické hudby natočil video, které působí jako sexy klip dívčí j-popové kapely, ale hraje k němu Dvořákova Novosvětská. Na závěr titulůk divákovi gratuluje, že právě tři minuty poslouchal klasickou hudbu. Spot s názvem Ridiculous Commercial About Fat People o trampotách s oběznými spoluobčany končí podobně ironickou pointou. Do svého celovečerního debutu režisér bohužel vnesl jen formální cit pro efektní nasvícení scény a hladký líbivý styl, ne však zálibu a nekorektní žertíky slibovala. Namísto toho ale Reyntjens nabízí jen krotkou a scenáristicky nedotaženou dramedii o rodinných shledáních, která by bez problémů zapadla do nedělního odpoledního programu libovolné evropské veřejnoprávní televize. Film se okatě a celkem neobratně snaží oslovit diváky různých generací (dospělé láká na deziluzivní hořkost stáří, mládež na alternativní hudební kulturu a děti na videohry), ale nakonec nedokáže nabídnout vyostřenější konflikt ani zacilenější téma a svoji povrchnost maskuje za image „kultivované civilnosti“ evropského filmu.

Antonín Tesař

Alexandr Nikolajevič Ostrovskij
Les
 Stavovské divadlo, Praha, psáno z reprízy
 10. 5. 2016

Ostrovskij patří po Čechovovi k nejhranějším ruským dramatikům u nás. Nedávno dávali jeho Les v Divadle na Vinohradech a nyní jej má v repertoáru Stavovské divadlo. Zatímco na Vinohradech se role stárnoucího požitkářky a majitelky lesa Gurmyžské chopila Daniela Kolářová, ve Stavovském ji v inscenaci Michala Dočekala hraje Iva Janžurová. Hra z roku 1871 by klidně mohla vzniknout v dobách divokého kapitalismu u nás nebo jinde. Vše se točí kolem Gurmyžské, respektive jejích peněz a majetku v podobě lesa. Ona sama je prototypem špatného hospodáře, neboť les postupně za pakatel odprodává, aby mohla udržovat svůj životní styl a početný ansámbl pochlebovačů. Nejvíce z toho těží kupec Vosmibratov v podání Vladislava Beneše, který při vyjednávání používá až mafiánské praktiky, a nedostudovaný mladík Bulanov, jehož hraje Igor Orozovič. Je chráněncem Gurmyžské a představuje tehdejší zlatou mládež. Děj nabourává dvojice postav, které do hry ve druhém dějství náhle vpadnou se svými komickými stand-up vystoupeními – Šťastlivec a Nešťastlivec. Ve způsobu, jakým Vladimír Javorský ztvárnil Šťastlivec, se přitom zřetelně otiskla jeho televizní role Vlasty Buriana v Bohémě režiséra Roberta Sedláčka. Dočkal nechává netradičně před každým dějstvím přednést popis scény jakýmsi skrytým vypravěčem, navíc vyškrtl dvě postavy místních pochlebovačů a jejich dialogy vkládá do úst Vosmibratovovi. Les je další klasickou hrou, která se divadlu opravdu podařila.

Jiří G. Růžička

Milan Kundera
Ptákovina
 CD, Supraphon 2015

Jak se dozvídáme v rozhovoru publikovaném jako předmluva knižního vydání Ptákoviny z roku 2015, který vede její autor Milan Kundera sám se sebou, záznam inscenace této divadelní hry z roku 1969 byl nalezen na počátku loňského roku v archivu Divadla Na zábradlí. Nahrávka byla zvukově vyčištěna a záhy vyšla na dvou audiodiscích. V hlavních rolích inscenace účinkují Miloš Kopecký jako ředitel školy a Josef Chvalina jako místní předseda. Kunderova hra představuje panoptikum bizarních postav, jimž věvodí předseda – naprostý ignorant a mamánek, posedlý navíc domnělou nevěrou své nastávající. V první části pátrá školní komise po tom, kdo nakreslil na školní tabuli kosočtverec. V té druhé předseda nechává ředitele, vyhlášeného proutníka, proklepnout věrnost své nastávající. Je vidět, že Ptákovina vznikala ve stejné době jako Žert, i ona je totiž postavena na zdánlivě nevinném vtípku a zejména na tom, že vtípek se může lehko zvrtnout a obrátit proti svému autorovi. Je zřejmé, že žert s kosočtvercem je Kunderovou reakcí na politické procesy padesátých let. Vždyť původce kosočtverce, tedy sám ředitel, je tím, kdo vyhláší pátrání po viníkovi. Druhá polovina představení si zase utahuje z hlouposti mocných. Kupodivu tahle Kunderova hříčka dodnes příliš nezestárla a některé hlášky by klidně mohly zlidovět. Nutno ještě dodat, že jak Kopecký, tak Chvalina se pro své role typově skvěle hodí – jako by autor hru napsal přímo pro ně.

Tereza Zubatá

Garbage
Strange Little Birds
 CD, Stunvolume 2016

Šesté album skupiny Garbage je často hodnoceno jako návrat k začátkům, kdy z umělého spojení grunge a trip hopu vznikl zajímavý poprockový zvuk. Jeho hlavním obsahem od počátku byla exhibice Shirley Manson. Je tedy jen přirozené, že se zpěvačka u příležitosti vydání nové desky rozpovídala o traumatech, jež předurčila její kariéru provokativní popové hvězdy. První trauma: v dětství se jí vysmívali kvůli zrzavým vlasům a ona se cítila „ošklivá jako hřích“. Za pár let se z tohoto hříchu zrodila ikonická podoba rockové Sirény, provokující radikálním svým pigmentu. Druhé trauma: „Můj kluk mi to dělal rukou, potom vzal nůž a řekl, že mi ho strčí do vagíny. Bylo mi třináct a byla jsem bez sebe strachy.“ Symbolická rána zůstala otevřená a metaforické krvácení si našlo svou cestu z těla skrze hudbu. Roland Barthes definoval svůdnost zpěvu, v němž se artikuluje tělo, jako „zrno hlasu“. V anatomickém atlasu popu bychom toto eroticko-estetické fantasma mohli vyznačit jako spojnicí mezi penetrovanou vagínou a rozvěveností hlasivek, z nichž proud vzduchu spolu se zpěvem vynáší zprávu o vnitřních kvalitách ženského těla. Jednoho dne zpěvačka na svém laryngu objevila zdurlelý uzlík, ale „zrno“ v hlase zůstalo i po jeho odoperování. V produkci Garbage konečkonců nejde o nic jiného než právě o onen erotický moment v ténbru. Hlas vždy svádí, tu a tam i znásilňuje, a vůbec nevádá, že se album od alba protahuje stále týž moment uspokojení. „Jsem monstrem, užívám si rutinu.“ říká Shirley Manson.

Billy Shake jr.